

Raval

Gaià

Ubicació

Comarca:	Bages
Lloc/Adreça:	Sector central del terme de Gaià
Emplaçament	Carretera de Prats de Lluçanès (BV-4401), al km. 5 camí en direcció nord-est.
Alçada:	481
Coordenades:	
Latitud:	41.9184
Longitud:	1.92546
UTM Est (X):	410895
UTM Nord (Y):	4641275

Classificació

Número de fitxa	08090 - 173
Àmbit:	Patrimoni immoble
Tipologia	Conjunt arquitectònic
Estil / època:	Modern Contemporani
Segle	XVII-XX
Estat de conservació	Bo
Protecció	Inexistent
Número inventari	IPA 16500
Generalitat i altres inventaris	
Accés	Fàcil
Ús actual:	Residencial
Titularitat	Privada
Titular:	Propietaris diversos
Autoria de la fitxa	Jordi Piñero Subirana
Data de registre de la fitxa:	dl., 23/07/2018 - 02:00

Descripció

Conjunt de cases que formen un carrer o raval emplaçat uns 200 metres al nord d'on hi ha l'església parroquial i el petit nucli de Gaià. Després de la sagrera, aquest va ser el primer nucli o agrupació de cases que va sorgir al terme de Gaià, a principis del segle XVII. Està format per només cinc cases, construïdes totes elles a la mateixa època, les quals queden agrupades formant una mena de carrer. Són cal Fuster, cal Ticó, cal Gresalla, cal Miqueló i cal Pei. Cal Pei va ser l'última casa que es va construir, i es troba separada uns metres de les altres quatre. Tot i que les cases són diferents en el seu tamany, segueixen una tipologia similar, pròpia del segle XVII, i han conservat els volums i l'aspecte exterior originari de manera força íntegra. Les primeres quatre cases estan adossades entre mitgeres i formen una planta allargassada en forma de L. Cal Fuster, que és la que es troba més al nord, és més ampla i sobresurt en relació a les altres, que són més estretes. Per això antigament se l'anomenava Casa Gran. Totes disposen de planta baixa més dos pisos. Les cases tenen entrada per les dues bandes, però les façanes principals són les que s'encaren cap al sud-est. La distribució de les obertures de cada casa són diferents, i combinen portals, finestres i balconets emmarcades amb pedra picada. En alguns casos els portals són rematats amb arc escarser. Els murs són de maçoneria, a pedra vista. Pel costat posterior les cases només consten de les dues plantes superiors. Cal Fuster és la casa més gran i la que té una tipologia més complexa. Per la banda de migdia està dotada amb una galeria oberta a les dues primeres plantes. Aquesta galeria dóna a uns patis davanters que ocupen un petit espai entre les cases i el pas de la carretera. Sembla que en algun moment aquesta casa havia estat dividida en dues. Cal Miqueló és la que es troba a l'extrem sud, i en el mur tester s'hi obre una eixida amb un gran arc.

Cal Fuster conserva dues tines a la planta baixa, que durant un temps es van adaptar com a dipòsits. Al costat tenia el celler. A cal Pei també hi havia tines i celler, però ja no es conserven. Les altres cases no tenien tines. A cal Ticó hi havia un pou i cisterna a la façana principal. En el seu interior les cases han conservat força bé la tipologia tradicional.

Uns 80 m al nord es conserva una interessant bassa que servia per regar horts de cal Fuster. Cal Fuster també té un pou, situat en els patis interiors.

Observacions:

Inscripció en una llinda de la galeria de cal Fuster: 1642

Inscripció al portal de cal Miqueló: 1870

A la galria de cal Fuster hi ha una campana que procedeix de l'església de Sant Esteve de Vilaramó

Informació facilitada per Josep Matamala i per Anna Escudero

Història

Aquest nucli es va iniciar a principis del segle XVII, quan el rector de la parròquia de Santa Maria de Gaià va establir les cinc cases existents en terrenys de la seva propietat. El rector va vendre en emfiteusi a membres de la seva família unes parcel·les per fer-hi la casa i l'hort. El nucli quedava fora de la sagrera i, per això, se'l va anomenar el raval. Els estadants eren artesans: teixidors de lli, paraires, fusters i també hostalers. Desconeixem el motiu pel qual la sagrera, que s'havia iniciat en època medieval, no va prosperar donant lloc a un petit nucli al voltant de l'església, com va succeir en la majoria de pobles, i en canvi va sorgir aquest raval separat només 200 metres. Probablement fou degut a desavinences per propietats entre la parròquia i el Prat, que s'havia consolidat com el mas principal al costat de l'església.

El 1603 es van aixecar les dues primeres cases: cal Fuster i cal Gresalla, que estan situades al nord del conjunt. El 1624 ja existien cal Ticó i cal Miqueló. L'última va ser cal Pei, de la qual se'n té la primera notícia documental el 1692 (BADIA, 2016: 64). El fundador de cal Fuster va ser Bernat Riera, alies

"Naspra", i aquesta casa feia funció d'hostal.

El capbreu del castell de Gaià dels anys 1692-93 aporta alguna informació sobre cadascuna de les cases. Aquest any cal Fuster era coneguda com a Casa d'en riera, i el cap de casa era Valentí Riera. Cal Miqueló era la Casa de Pere Codina, el qual era teixidor de lli. Una altra casa (probablement cal Ticó) era la de Joan Bardaix, que consta com a treballador. Una altra casa (probablement cal Gresalla) era coneguda com a Casa del Gasu i hi vivia Vicenç Mas, també teixidor de lli. I una altra casa (probablement cal Pei) era la Casa de Pere Benet Serra, que era fuster (BADIA, 2016: 67).

A cal Fuster, anomenada també Casa Gran, l'any 1772 hi va haver un plet amb el rector de Gaià, Mn. Jaume Genescar, que acusava Josep Matamala Pons d'apropiació indeguda. Finalment, un altre mossèn, Marc Matamala Prat (rector de Sta. Coloma de Sasserra) va comprar la casa el 1796 a un descendent de Bernat Riera amb la finalitat que hi visquessin el seu pare, Jacint Matamala, i el seu germà (LLUCH, 2017). La família Matamala s'hi va mantenir a través de les generacions: Jacint Matamala Conangle, Josep Matamala Sala i Josep Matamala Bruch (1907-1999). Aquest darrer era paleta i picapedrer, i s'hi va estar fins els volts de 1951. Els Matamala van vendre la casa a unes senyores de Madrid. Eren quatre germanes solteres anomenades Vargas Machuca. Pel que fa a cal Pei, la va comprar una religiosa de Barcelona, terciària franciscana, de nom Esperança Musté, que hi organitzava una mena de colònies per a noies treballadores. Les germanes Vargas Machuca també es van afegir, des de cal Fuster, a aquesta iniciativa. L'any 1965 el matrimoni format per Francesc Escudero i Assumpta Anglès van comprar a mitges amb un amic seu, Miquel M. Lluch, la casa de cal Fuster. Eren de Barcelona i, junt amb un grup de parents, van anar adquirint les altres cases del Raval. A cal Gresalla hi havia Antoni Anglès, casat amb M. Dolors Lluc, a cal Miqueló hi havia Josep M. Anglès, casat amb Eulàlia Salvat. Ara aquestes cases estan a nom dels fills o néts. L'única casa que no va passar a aquesta família va ser cal Ticó, on hi vivia un alemany, Otto Zutz, i la seva família. Al cap de poc, però, diferents membres de la família de Zutz van morir i la casa va quedar abandonada molt temps. Al llarg dels anys la família Escudero-Anglès van anar rehabilitant cal Fuster. Francesc Escudero era arquitecte i els treballs de paleta i de picapedrer els va fer Josep Matamala Bruch. Posteriorment, en un reajust entre propietaris el 1988 Miquel M. Lluch va comprar cal Pei. Lluch és advocat i afeccionat a la poesia, i en el llibre "Gaià t'estimo" fa un relat de com va conèixer la casa, dels anys que hi va passar i de com era la vida a Gaià entre els anys 1965 i 1985.

Bibliografia

- BADIA, Josep M (1987). "Gaià", Història del Bages, Vol. I, Parcir Edicions Selectes, Manresa, p. 284.
- BADIA, Josep M; LLUCH, Miquel M. i altres (2016). "Història", "Arquitectura", "Gaià anys enrere (1965-1985)", Gaià, t'estimo. Reviu Gaià, Grup de Recerca, Gaià, p. 62-64, 67, 195-196, 316-32
- IGLESIAS PERA, Lluís (2006). Pla Especial Urbanístic pel qual es cataloguen les masies i cases rurals del municipi de Gaià. Ajuntament de Gaià (document no aprovat oficialment), núm. 64.2, 64.3, 64.4, 64.5.
- LLUCH, Miquel M. (2017). Gaià 1. Història d'un plet de segles enrere (treball inèdit).
- LLUCH, Miquel M. (2017). Gaià 2. L'efímera piscina de Gaià (treball inèdit).
- LLUCH, Miquel M. (2017). Gaià 6. Itineraris d'un rector rural (treball inèdit).

